

Servet-i Fünun Edebiyatında Bir İmge Kaynağı Olarak Yuva

MEHMET TÖRENEK

Siir bir anlamlandırma, kelimelere yeni büyüler kazandırma sanatıdır. Büyü onun sesinde, sahip olduğu anlamda, bu anlamla birlikte yeniden kazandığı ikinci, belki üçüncü anlamdadır. Bu büyüyü kendi başına yapmaz o. Asıl büyü, onun diğer kelimelerle kurduğu birliktelikte, bir araya geliştedir.

Gördüğümüz nesnelere, işittiğimiz sözler, bizim hayal dünyamızla birleşerek yeni anlamlara bürünebilir, farklı nesnelere benzeyebilir veya farklı nesnelere, kavramları çağrıştırabilir. Bu etkileşim şiir dediğimiz edebî söylemde imge olarak adlandırılır. O bir şeyin insan zihnindeki temsilidir. Sadece insan zihnindeki temsili olarak da kalmaz, onun yeniden yansıtılışı olarak ortaya çıkar. Böylelikle düşünce ve duygular bir kendine özgünlük kazanır. Bu kendine özgü oluşta “tipikleştirme” olduğu gibi, güçlendirme de söz konusudur. Sanatsal imgeleştirmede bir başka özellik de “heyecansallaştırma”, yani kendi duygularını katmakla onu yenilemedir (Pospelov, 1984: 64). İmgenin bir üçüncü özelliği ise, içeriği dile getirmede yeterliliğe sahip oluşudur.

İmgeler bizim duyularımızla olduğu gibi, duygularımızla da ilgilidirler. Hatta daha da genelleştirerek, insanın dünyayı algılayış ve kavrayışındaki her tür etkinliğiyle ilintilidir diyebiliriz (Wellek-Warren, 1983: 249). Bunlar içerisinde en belirgin ve yaygın olanı görme duyusudur. Etrafımızda gördüğümüz bazı nesnelere, durumlar ve hareketler bizim içimizde yeni bir şekil alabildiği gibi, içsel bir durumun ifadesi de olabilmektedir. Bütün bu ruh hallerinin ve içsel derinliklerin ifadesi olurken o somutlaşabilir, yeni bir nesnenin özelliğiyle yer değiştirebilir, büyüyebilir, küçülebilir, her türden değişime de uğrayabilir. İşte bu noktada, bir tasvir veya mecaz olarak ortaya çıkma durumundadır.

Gaston Bachelard, mekânın insan yaşamındaki yerini, onun farklı biçim ve yapılarının insanın kendisi ve hayatıyla ilgili çok çeşitli imgelere nasıl kapı açtığını, açabildiğini şiirlerden hareketle değerlendirmeye çalışmıştır. Ona göre poetik imajlar bizim hayata ve çevremize bakışımızı şekillendirmektedir. Bu

dikkatle kaleme aldığı eserinde ev, kulübe, çekmeceler, dolaplar, kabuk, köşeler gibi somut görünüşler üzerinde dururken bunlara bir de *yuvayı* ekler. Bir kuş yuvasının görünüşü, yapılışı, yapılışındaki ustalığı, orada sürdürülen mutlu hayatı, terk edilmiş bir yuvanın bizde oluşturduğu hüznü şiire yansıyan özellikler olarak alır (Bachelard, 1996: 111).

Bu belirginleştirme bizi Servet-i Fünuncuların mekâna bakışları ve özellikle tabiatın hareketle şiirlerini zengin hayallerle süsleyişlerine yeni bir dikkatle bakmaya yöneltti. Birçok öge gibi yuvanın da onlarda ayrı bir önem taşıdığını fark ettik. Bu imgeden hareketle, başta Fikret'in şiiri olmak üzere, onların eserlerinin satırları arasında bir arayış denemesine giriştik. Onda ve diğer Servet-i Fünun şair ve yazarlarında tabiat, hayal dünyası için olduğu kadar, sanatkârın kendi iç dünyası için de büyük önem taşımaktadır. Duyguların anlatımı için o bazen bir araç olur, bazen de bizzat duyguları harekete geçirici bir unsur. Bunu yaparken şair tabiatı, onun farklı görünüşlerine sık sık başvurmadan kendini alamaz.

Onlara göre tabiatın kendisi zaten bir şiirdir. Bu şiir oluş bazen açan bir çiçekte, bazen bir kelebeğin varlığında, bazen bir zambakta veya sararmış bir yaprakta kendini gösterir. Aslolan şairin bunlar karşısındaki duyguları, hayalleridir. Şair ilhamını nereden alacaktır, elbette tabiatın. Hep güzellikleri görmeye memur olan bu yaratık, bu güzellikler karşısında duygulanacak, etkilenecek, sonra da bunu şiir halinde ortaya dökecektir. Fikret "*Şaire Dair*" başlıklı bir '*muşahabe-i edebiyeye*'sinde bunu şöyle anlatır.

"Şâir nedir? Mebâsine müştak bir hayâl,
Sevdâlı bir gönül ki sefâ-yâb-ı infiâl;
Ateşli bir nigâh ki müstağrak-ı meâl;
Şakird-i feyzî mekteb-i âli-i kudretin,
Âvâre bir mukallidi şî'r-i tabiatin!" (T. Fikret 1, 1984: 180)

Bir başka husus, onlarda tabiat bu etkileycilik yönüyle ele alınırken genelde bahar mevsimi seçilir. Bunu sonbahar takip eder. Bahar coşkuyu neşeyi, sonbahar ise hüznü sembolize eder. Ancak baharın Servet-i Fünun'da ayrı bir yeri vardır. O gençlik duygularıyla, coşkularla, hayallerle birlikte ele alınır. Bahar gençliktir, aşktır, hayaldir, ümittir. Tabiat da bu mevsimde bir uyanışı, coşkuyu, arayışı yaşar. Gelecek ümidi ve aşk hayatını en canlı şekilde görüntüleyen ilişki ise kuşların yuva kurma çabasında gözlemlenir. Her kuş çifti coşkulu yaşamlarını mutluluğa dönüştürmek ve içgüdüsel olarak nesillerini sürdürebilmek için yuva kurmaya girişir, her cins kendince özenerek onu biçimlendirmeye koyulur.

Çünkü kuşlar “hande-zâr-ı tabiat perîleri” dirler (Rey, 2000: 35). Onların bu coşkularıyla her taraf aşkla dolmaya başlar.

“Münşerih her tarafta nîl-i merâm

Yuvalar pür-şetâret-i nağamât

Çıkıyor âsumâna rûb-ı garâm

Akıyor mevce mevce âb-ı hayât.” (Rey, 2000: 81)

İşte bu hararetili tempo, her dikkatli bakışa birçok hayal imkânı verir. İlk-bahar bu nedenle tabiatın bir coşku evresi olarak ele alınırken kuşlar, aşk terrenümleri, coşkuları, serazat hâlleriyle mutlaka vardır. Bu durum şiiirimizin ortak bir tarafıdır. Ancak klasik şiiirde kuş olarak daha çok bülbül öne çıkar ve o da aşyani, oradaki yaşamıyla değil, daha çok sesi, coşkusu ile işlenir. Servet-i Fünuncularda yeni olan yuvanın bir yaşam içindeki yeriyle öne çıkmasıdır.

Kuş yuvasında gizlenir, oraya sığınır, orada yeni bir hayat kurmayı dener. Etrafı çiçekler, yapraklar, dallar, bahar esintileri, hoş kokular, büyüleyici nağmelerle çevrilidir... Tabiatın güzellikleri böylesi bir yuvada doyasıya tadılacağından, ister istemez bir imrenme kendini hissettirir. Hayatın gerçeğinden, hayata bağlayan bütün ilgilerden uzaklaşıp hayale sığınmak, tabiatın içinde kendinden geçmek isteyen Fikret, gençlik lezzetleriyle dolu böylesi bir yaşayışı “Ne İsterim” şiiirinde hararetili bir arayışla ortaya koyar. Bu tabloda göl, koru, kamer, çiçekler, kokularla dolu bir atmosfer çizilir. Bunların ortasına da bir ev yerleştirilir. Tıpkı kuşların bir “lâne”deki hayatı gibi...

“Mâi bir göl, yanında bir meşcer;

Meşcerin sîne-i sükûnunda

Müntezir iltimâ-ı sâf-ı kamer;

Sonra birçok menâzır-ı hoş-ter,

Halkatin subh-ı pür-füsûnunda

Hâke revnak veren güzellikler:

O perîlerle koklaşan ezhâr,

O çemenlerde oynayan ervâb,

O mülevven süvûd-ı şâh-ı bahâr,

O muattar müşâfehât-ı riyâb...

Bunların ortasında bir lâne,

Bî-hazer bir hayât-ı mürgâne.

*Mücerred bütün âlâyıktan;
Mütebâid bütün bakâyıktan;
Öyle bî-gâye, bî-seber, bî-hâb,
Dâimâ aynı iltizâz-ı şebâb;
Hep o âsûde-rûb sâatler.*

O ser-âzâde mahremiyetler:” (T. Fikret 2,1984: 238)

Tabiatın ortasında kurulmuş bu yuvada ne vardır? Bir kere korkusuz, kaygısız bir hayat. Sonra bütün hakikatlerden, bütün ilgilerden uzak, gayesiz, uykusuz, hep gençlik lezzetleriyle mest bir şekilde geçen mutluluk dolu saatler. Başiboş, sade kendilerine mahsus mahremiyetler, yaşayışlar. İşte kuşlara mahsus bir yaşayışı özlemenin temelinde var olan etmen, bu zevk dolu yaşayış özlemidir. Bunun için *lâne*, *âşiyân* onların eserlerinde “âşiyân-ı garâm”, “âşiyân-ı dil”, “lâne-i aşk”, *lâne-i huzur*, “lâne-i hülyâ”, “lâne-i mahfi”, “lâne-i avâre”, “lâne-i telâki”, “lâne-i heves”, “lâne-i emel” vb. gibi terkiplerle karşımıza çıkar.

Bachelard “*Neşeli bir ev, güçlü bir yuvadır.*” der (Bachelard, 1996:117). Ev-yuva ikilemi, birlikteliği bizim kültürümüzde de hep vardır. Evimiz yuvamızdır. Servet-i Fünunculara ise ev, başlı başına bir obje olarak öne çıkar. Evi önemser, güzelleştirir, büyütür, hatta idealleştirirler. Hayal dünyalarını şekillendiren öğelerden biri de evdir. Tanpınar onlardaki bu özelliği, “*Hepsinin aşağı yukarı kendi zevklerinin mahsulü olan evleri vardır. Bu sayıyı dikkat bir şeydir. Fikret’in ilhamında ev büyük bir rol oynar.*” cümleleriyle özetler (Tanpınar, 2002: 179). Onu yuva olarak adlandırırken, kuş yuvasının sıcaklığını, coşkusunu da o kelimeyle birlikte evimize taşıyız. Bu bazen gönüldeki bir yuva da olabilir. Fikret, gönül yuvasını şiir zevkiyle, aşk özeniyle, hatıraların çiçekleri, visal kokuları, ışıktan kuşlarla örer.

*“Bir itinâ-yı aşk ile, bir zevk-i şî’r ile
Yaptımdı kendi kendime bir lâne-i buzûr;
Ezhâr-ı hâtırât ile, pür-şemme-i visâl,
Âmâl-i zindegî, o müzebheb tuyûr-ı nûr,
Etmîşti hep o lânede teşkîl-i âile.” (T. Fikret 2, 1984: 98)*

“Âşiyân” yalnız şiirinin adı değil, onun evinin de adıdır. Servet-i Fünun sanatçıları biraz mizaçlarının, biraz da yaşadıkları dönemin ve hayatın sonucu toplumdaki kaçarak, kendi içlerinde büyüttükleri bir hayal ikliminde yaşamayı seçerler. Bu nedenle şehirden uzak, tabiatla içiçe olan yerlere özlem duyarlar. Bir “yeşil yurt” özlemi, onlarda şiirlere konu olduğu gibi, hayatlarına da girmiştir

(*Kitaplık*, 2006: 76-113). Fikret bu amaçla Boğaz sırtlarında, plânını bizzat kendisinin çizdiği bir ev yaptırır. Ev, bir yıl içerisinde tamamlanır ve kapısına da “Âşiyân” adı ve yapılış tarihini gösteren bir levha asılır. Hep hayalini kurduğu çamlar içindeki bu yeri, bütün titizliği ve sanatkâr dikkatiyle yapar, düzenler ve döşer. Her şey onda uzun zaman devam eden bir arayışın sonucu şekillenmiştir. Çünkü burası Fikret’in içine kapandığı, hatta “kendi kendisini sürgün edeceği” bir yer olur (Teber, 2002: 114). Daha burayı şekillendirmeden, Paris’te bulunan Neyyir’e yazdığı bir mektupta, dağ başında bir ev yapmak ihtiyacının kendisinde “fıkr-i sabit” haline geldiğini söyler ve bu düşünceden kurtulamadığını belirtir. Devamla, “*Sanıyorum ki bu yuvaya malik olsam, kendime daba serbest bir mâlikiyetim olacak*” sözleriyle burasını bir yuva olarak vasıflandırır (Andı vd, 1999: 13).

Evler özenle yapıldığı gibi, yuva da özenle yapılır. Çeşitliliğine rağmen şairlerin dikkatini çeken, ondaki bu özendir. Hatta Fikret onu “Âşiyâne-i Lâl” şiirinde bir medeniyet bakiyesi olarak alır. Bir hüznün verici manzarayı, denizdeki sessizliği anlattığı bu şiirinde, zamanın geçişiyle, tablonun değişmesine rağmen sessizliğin devam ettiğini söyler ve bu yokluk levhasının tek şahidinin bir yuva olduğunu belirtir. Çünkü o artık suskunluğa gömülmüştür.

“*Yegâne şâhid-i hüznü bu levha-i ademin*

Bakıyye-i medeniyet bir âşiyâne-i lâl” (T. Fikret 1, 1984:438)

Yuva bir ev, ev de bir yuvadır. Bachelard, “*düşselliğin gücü içinde kavradığımız evimiz de dünya üzerinde bir yuvadır*” der (Bachelard, 1996: 123). Servet-i Fünuncuların evleri de bu düşselliklerine paralel biçimde hep bir yuvadır. *Mai ve Siyah*’ın Süleymaniye’deki küçük evi de önce bir saadet yuvası olarak tasvir edilir. Hayallerinin esiri bir genç olan Ahmet Cemil’in kendini coşkunun hayallere kaptırışının nedenleri olarak bu yuvadaki hayatı önemlidir. Sonra babanın ölümüyle “bu yuvacık”ın perişanlığı anlatılır. Hayatın hakikati bu saadet yuvasını bozmuş, onu hakikatin acı yüzüyle karşı karşıya getirmiştir (Uşaklıgil, 1942:29). Haliyle yuva saadetin, hayalin mekânı olarak vardır.

Eylül’ün kahramanları da Boğaz’daki evlerini yuva olarak değerlendirirler. Süreyya orayı ilk kiralamaşın ardından evdekilere tasvir ederken, “mücevher kutusu, fildişi yuva” diye anlatır. Evet, “*Bu fildişinden yuva Boğaz’ın üstünde Kavakların yanında, Yenimahalle’nin bir köşesinde, bey’et-i mecmuası fildişinden yapılmış kadar temiz, parlak, Pazarbaşı’nda idi.*” (M. Rauf, 1901: 42,44,52) Necip’in ilk intibaları da bu benzetmeyle verilir: “*Sahiden fildişinden yuva... uzak, uzak... sanki kaçmış, kaybolmuş... Ah buraya gelip dünyayı unuttuğunuza ne iyi ettiniz!*” Bu-

rayı güzel yapan özellikler denizi, güneşi, parlaklık, aydınlık dolu tabiatıdır. Kırlar yeşillikleri, renk renk çiçeklerinin taze kokuları ile “zevk-i hayat” vermekte, köpüre köpüre esen rüzgâr şetareti, coşkuyu artırmaktadır. Burası da yine tabiatın içinde, bütün can sıkıcı ilgilere uzak, serazat bir aşkın yaşandığı yer değil midir? Ancak Mehmet Rauf, bu yuvadaki serazatlığı vermek için yeni bir aşk ortaya çıkarır ve musiki, deniz gibi etkenlerle yeni bir hayal dünyasını biçimlendirmeyi başarır.

Servet-i Fünun’un gölgede kalan şairlerinden Hüseyin Sîret de bir şiirinde *lâne*’yi, *âşiyân*’ı sevgilinin yaşadığı yer olarak farklı ilgilere kullanır. “Eylül’de Bir Gece” başlıklı bu şiiri üstelik *Aşk-ı Memnu* müellifine ithaf etmiştir.

*“Uzakta, çamların altında münzevi bir köşk,
Önünde -lâne-i hülyâ- çiçekli bir balkon,
O dul kadın gibi göğsünde bir buket solgun,
Dökerdi bülbül-i fevâre sâf nağme-yi eşk.*

*Bilinmiyordu kimindir bu lâne-i mahfî,
Gezerdim ekseri bir kuş gibi civarında.
Duyulmuyordu onun revzen-i babarında
Ne bir şebîk-i tabassür, ne bir sürûd-ı hafî.”* (Akyüz, 1985: 327)

Yuva bir aileyi çağrıştıranın yanında onlara güçlü bir aşkı da çağrıştırır. Yuva ümitlerle, arzularla dolu iki ruhun şekillendirdiği bir yapıdır. Sonra onu terennümleriyle, neşeleriyle doldurmuşlardır. Fikret “Aşk u Firak” şiirinde böyle bir yuvayı anlatırken, onu hem dere kenarında kurar, hem de pamuk bulutlarla çevrili, kuşların taşkın sesleriyle dolu, çiçeklerin yeşil sediriyle çevrili bir mekân olarak alır.

*“Yosunlu bir derenin sath-ı mevce-darında
Söğütlerin asabî ihtizâz-ı giryânı;
Pamuk bulutların âgûş-ı bi-karârında
Henüz doğan güneşin ibmirar-ı uryânı.*

*Birer ümid-i mücennab letâfetiyle uçan
Terâne-kâr iki nermin kebûter-i mağrûr;
Terennümât-ı dem-â-demleriyle -pür galeyân-
Sükûn-ı meşceri târac eden gürûb-ı tuyûr...*

*Bütün bu neşve-i perrânı, rûb-ı nevvârı,
Bütün bu hüsn-i rebî'îsi, bir güzel seberin,
Eder ibâta yeşil bir sedir-i ezhârı;*

*Yatar o lânedede bir çift şûb ü nâzende...
Tabattur eylediğim labza, aşk-ı sebhârı,
Bu levba zâbir olur işte pîş-i çeşmimde.”* (T. Fikret 2, 1984: 164)

Halit Ziya da *Aşk- Memnu*'da Behlül'e benzer bir yuva hayali kurdurur. O da her şeyden uzak bir yere gitmekten bahseder. Bihter hayal eder, Behlül canlandırır sanki. Ummanları geçerek

“aşklarına bir naz ile, neş'e ile örülmüş yuva, öyle müstesna bir köşe bulacaklardı ki ebedi bir babarın taravetlerine aşıyan olsun. Ağaçlarının arasında kaybolunacak korular, saf mevceleri kenarında istiğraklar içinde uyuyacak şelaleler sevdalarının da'imî bir babar sahnesi olacaktı. Onları mini mini bir selâmla alkışlayan kuşlar, saf tebessümleriyle tebrik eden çiçekler arasında kol kola, baş başa gezeceklerdi; sonra yuvalarına, gece kamerin, ışıdılmaz hazin bir musikinin mezarına benzeyen ziyaları altında derunî sevdânağmeleri dinleyerek avdet edeceklerdi. Küçük, zarif yuvalarında, yeşillikler içinde boğulmuş yeşil bir kafese benzeyen o kutunun içinde sevişecekler, hep sevişeceklerdi; o kadar sevişeceklerdi ki senelerin geçtiğinden habersiz, dâ'imâ genc, dâ'imâ baktiyar, artık ölmek isteyeceklerdi; belki bu sevdâna kösesi o kadar cennetten bir parçaya benzeyecekti ki ölüm bile onları unutacaktı.” (Uşaklıgil, 1939: 246)

Hüseyin Cahit ise “Koruda” başlıklı hikâyesinde benzer bir arayışı, tabiata bir kaçış, bir sığınma duygusu içinde işler. Kahraman bir koru içerisinde gezer, gezdikçe etrafını, tabiatın görünümünü tasvire çalışır. En sonunda bir köşeyi kendine dinlenme yeri olarak seçer.

“Korunun en sapa, en tenha cibetlerinde bile benim için artık meçbul bir nokta kalmamıştı. Kitabımı alı, intibab ettiğim yere uzanırdım. Burası korunun en vahşi, en muzlim mevki idi. Baş ucumda büyük bir çam lüle lüle dallarını sarkıtır, yapraklar bu lâne-i huzuru bir nazar-ı âsümânîden bile mahfuz bulundururdu. Sıcak saatlerde bazen kuşlar da susardı.” (Yalçın, 265)

Yuva bir serazatlığı, isteğince çalgınca bir yaşayışı da temsil eder. Fikret, “*Ömr-i Mubayyel*” şiirinde yuvayı böyle bir obje olarak seçer.

“Savtındaki eş’âr-ı pür-âbenk ile mâlî;
Şi’rimdeki elhân-ı muhabbetle nağam-sâz,
Âb istiyorum göklere âmâde-i pervâz
Bir lâne-i âvârede bir ömr-i hayâlî...” (T. Fikret 2, 1984: 182)

Yuva aynı zamanda bir sığınaktır. Korunma, gizlenme yeridir. Şair yuvanın bu özelliğini, istiare yoluyla başka ilgilere taşır. Örneğin “Eş’ar-ı Muhabbetten” şiirinde sevgiliyi kendisine sığınılacak bir varlık olarak görür. Ona sığınmak isterken ismetini yuva olarak alır.

“Maişetin o takâzâ- yı can-güdâzından
Kaçar, emîn olurum âşiyân-ı ismetine.” (Fikret 1, 1984:182)

Mehmet Rauf için de sevgilinin gözleri bir sığınak, bir lâne’dir. Yuva bu ilgide bir buluşma yeri özelliğiyle alınır. “Lâne-i Telâki” isimli mensûresinde onda yakaladığı kabul edici bir nazar sonrasında, duygularını şöyle ifade eder. “Lâkin bizim lâne-i telâkimiz, işte senin gözlerin.. Âb onun bana bütün bunları bahşeden nazarları önünde rubumdan nasıl mukavemet-sûz bir arzû-yı feryâdın yükseldiğini bilsen. Bilsen o nazarlara nasıl perestiş ediyorum, o lâne-yi telâkiyi nasıl ta’ziz ediyorum bir bilsen...” (M. Rauf, 1902: 54) Hâliyle sevgili bir “lâne-i emel”dir onun için.

Fikret, “Hücre-i Şair”de ise evinin, ufukları gören, kâinatı seyrettiği yer oluşu, yani tabiatı görebilmesini böylesi bir yuva benzetmesiyle verir. Yine tabiatla iç içe olmak esastır.

“Şâir neşîmeninde bulur ber safâsını
Şâir neşîmeninde eder seyr-i buld-zâr.

Bir lânedir ki hücre-i âfâkı muhtevî,
Tevlîd eder o lânede eş’âr-ı dil-şikâr

Bir fikr-i âteşîn ile bir fikr-i bî-karâr” (T. Fikret 1, 1984: 398)

Yuva mevsimlidir. Sonbaharla birlikte dağılır. Daha doğrusu sonbaharın soğuk rüzgârları onları söküp atar, o sıcaklığı yok etmek istercesine onu çıplak dallardan koparmaya çalışır. Büyü bozulmuştur. Gönül yuvanın coşkusunu, neşesini özlediği gibi, onun bozuluşuyla da hüzünlenir, o terk edilmişlikten etkilenir. Çünkü gönül de bir yuvadır.

“Öyle bir ânı kıl tasavvur ki
Yüreğim pür-lehib-i mibnetle

Acı bir nefha-i büürûdetle

Bozulan aşiyânı andıracak” (T. Fikret 2, 1984: 96)

Fikret'in burada kısaca andığı soğuşun yuvayı bozup dağıtmasını Cenap, belki de aynı yaklaşımın bir uzantısı olarak “*Temâşâ-yı Hazan*” da uzun uzadıya anlatır. Sonbahar rüzgârı her şeyi kırıp dağıttığı gibi, dallarda kalan yuvaları da söküp atmak için var gücüyle eser, kırar, dağıtır. Coşkun ruhlardan geriye bu terk edilmiş yuvalar kalmıştır. Bir zamanlar ümitlerin, aşkların gizlendiği yuvalar şimdi bom boştur. Hâliyle hüznün verici olarak bundan daha etkili bir sahne tasavvur edilemez.

*“Sar'a-i ibtizâr içinde gusûn
Çırpınır, çarpınır, kırar, kırılır;
Bâd-ı nâlâna haykırır, darılır...*

*Âb o dallardaki fütûr-ı derûn,
Onların tavr-ı serzenişkârı
Onların mâderâne ekdârı!...*

*O nibâlânda sallanan yuvalar,
O perâkende, nâzenin, muğber
Uçuşan, savrulan, düşen tüyler...*

*Âb o son tüy ki muhteriz, kovalar
Câ-be-câ rûb-ı âşiyânesini,
Yuvanın yâd-ı pür-terânesini...*

*Kim bilir hangi tâir-i şûbun
Yâdigâr-ı hayât-ı kalbîsi
Doldururdu bu lâne-i hevesi?*

*Kim bilir hangi pür-tarab rûbun
Yıkılan âşiyânda mabfîdi
Râz-ı aşkîsi, râz-ı ümmîdi?...*

Yıkılan lânelerle birlikte

Dökülür âb ü bâke yapraklar;

Na's-ı evrâk ile dolar lâklar.” (Cenab, 2001: 49-50)

Cenab, meşhur “Elhan-ı Şitâ” şiirinde de karın yağışındaki çekimsizliği, yadırgayışı, benzer terkedilmişlikle verir. Kar, sanki yuvaları bozmak istemekte, beyazlık ilgisiyle benzerlerini, kuşları aramaktadır. Ancak kuşlar gitmiş, onların hayatlarının eseri “maî tüyler” sesi çıkmayan yetimler olarak geride kalmıştır. Hâliyle terk edilmiş yuvaların hüznü, bir ıssızlık ve tenhalık atmosferinde yansıtılmaya çalışılır.

“Uçtunuz gittiniz siz ey kuşlar,

Küçücük, ser-sefid baykuşlar

gibi kar

Sizi dallarda, lânelerde arar,

Gittiniz, gittiniz siz ey mürgân,

Şimdi boş kaldı ser-te-ser yuvalar;

Yuvalarda yetim-i bî-efgân

Son kalan maî tüyleri kovalar

karlar

Ki havada uçar uçar ağlar!” (Cenab, 2001: 56-57)

Kısacası coşku için de, hüznün için de bir kuş yuvası, onda var olan çok yönlü özellikler bu dönemde sanatçıları besleyen ilham kaynaklarından biri olmuş, onu farklı yönleriyle ele almak suretiyle zengin bir hayal dünyası oluşturmayı başarmışlardır.

Kaynaklar

Akyüz, Kenan (1985), *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İstanbul, İnkılâp kitabevi.

Bachelard, Gaston (1996), *Mekânın Poetikası*, (Çev.: Aykut Derman), İstanbul, Kesit yayıncılık.

Cenab Şahabettin, (2001), *Evrâk-ı Leyâl*, (Hızl.: Gaye Barlas-İnci Enginün), İstanbul, Dergâh yay.

Kitaplık, (2006), No: 93, Nisan, s. 76-113.

Mehmet Rauf (1901), *Eylül*, İstanbul, Âlem mat.1317.

_____ (1902), *Siyah İnciler*, İstanbul, Âlem mat. 1317 [1902].

Andı vd. (1999), *Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi*, (Hzl.: M.F. Andı-Y. Taşçıoğlu- H. Yorulmaz), İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri yay.

Pospelov, Gennadiy N., (1984), *Edebiyat Bilimi I*, (Çev.: Yılmaz Onay), Ankara.

Rey, Ahmet Reşit (2000), *Şiirler*, (Yay. Hzl.: Mehmet Törenek), Erzurum.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2002), *Mücevherlerin Sırrı*, -Derlenmemiş Yazılar, Anketler ve Röportajlar-, (Hzl.: İ. Dirin-T.Anar-Ş.Özdemir), İstanbul.

Teber, Serol (2002), *Aşiyandaki Kabin*, *Tevfik Fikret'in Melankolik Dünyası*, İstanbul, Okuyan Us yayınevi.

Tevfik Fikret, 1 (1984), *Geçmişten Gelen*, *Bütün Şiirleri 1*, (Hzl.: Asım Bezirci), İstanbul, Can yay.

_____ 2 (1984), *Rübâb-ı Şikeste*, *Bütün Şiirleri 2*, (Hzl.: Asım Bezirci), İstanbul, Can yay.

Uşaklıgil, Halid Ziya (1942), *Mai ve Siyah*, İstanbul, Hilmi kitabevi.

Wellek, R. - Warren, A., (1983) *Edebiyat Biliminin Temelleri*, (Çev.: A.E. Uysal), Ankara, Kültür ve Turizm Bak. yay.

[Yalçın], Hüseyin Cahit, (t.yok) *Hayat-ı Mubayyel*, Dersaadet, İkdam mat.